

Apostolat społeczny w katechezie – wolontariat

Zadaniem współczesnej katechezy jest przygotowanie dzieci i młodzieży do aktywnego uczestnictwa w życiu Kościoła oraz strukturach społecznych poprzez organizowanie sytuacji wychowawczych, dzięki którym katechizowani przeniosą poznane doświadczenia w życie. W ten sposób uczniowie będą ukierunkowani na służbę drugiemu człowiekowi.

Apostolat społeczny to określona forma apostolstwa świeckich, która polega na zgodności życia z wiarą. Wyraża się w sumiennym i uczciwym wykonywaniu obowiązków dzięki czemu inni ludzie pociągani są do umiłowania prawdy i dobra, a ostatecznie do Chrystusa i Kościoła. Zarówno społeczna natura człowieka, jak i chrześcijańskie powołanie do świętości wymagają zaangażowania apostolskiego w różne dziedziny życia społecznego¹. Potrzeba wolontariatu wynika z nakazu Chrystusa, który mówi o miłości i pomocy innym, jak również z własnej potrzeby niesienia pomocy innym ludziom.

1. Potrzeba służby dla dobra wspólnego

Wychowanie do posługi na rzecz dobra innych dokonuje się głównie w rodzinie, szkole, katechezie parafialnej i szkolnej oraz grupach społeczno-religijnych.

1.1. Rodzina

Formacja osobowa polega na rozwijaniu u młodego człowieka trzech niezbędnych czynników: intelektualnego, uczuciowego i motywacyjnego. O ile pewien zasób wiedzy można w miarę prosto przekazać, o tyle istnieje dużo większy problem z kształtowaniem dojrzałej świadomości w zakresie zasad moralnych i wprowadzaniem w codzienne działanie poznanych zasad i przekonań. Dochodzi do tego istotna potrzeba właściwego oddziaływania na dzieci i młodzież przez rodzinę, która jest podstawową wspólnotą wychowawczą². Rodzina pełni niezastąpioną rolę wychowawczą, bowiem w rodzinie nie tylko się mówi o chrześcijańskich wartościach, ale świadczy o nich własnym życiem. Codzienna wspólna modlitwa rodziców z dziećmi, niedzielne wspólne uczestniczenie we Mszy Świętej, połączone z przystępowaniem rodziców i starszych dzieci do Komunii Świętej, regularne korzystanie z sakramentu pokuty i pojednania, udział w budowaniu wspólnego dobra w otoczeniu, wzajemny szacunek i miłość rodziców – są najsukcesyjniejszym przygotowaniem dzieci do ich przyszłych ról, wynikających z ich powołań.

¹ Por. W. Przygoda, *Apostolat społeczny*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006, s. 55-58.

² R. Bielen, *Katecheza parafialna młodzieży szkół ponadgimnazjalnych szansą dla młodzieży i dla Kościoła. Referat wygłoszony na spotkaniu Dekanalnych Duszpasterzy Rodzin Archidiecezji Krakowskiej, Kraków, 18.09.2004 r.*, www.wdr.diecezja.krakow.pl/katecheza/katecheza_szansa.html.

1.2. Katecheza

Bł. Jan Paweł II wzywał ludzi Kościoła do wychowywania dzieci i młodzieży do wiary, do wsparcia jej w odkrywaniu i podejmowaniu powołania życiowego. Temu celowi służy zwłaszcza duszpasterstwo dzieci i młodzieży poprzez kształtowanie młodych serc i umysłów oraz wsparcie ich w rzetelnej formacji ludzkiej i chrześcijańskiej³. Katecheza w zamierzeniu ma być jednym z wielkich dzieł Kościoła, które polega na nieustannym towarzyszeniu katechizowanym w drodze do Boga i do pełni człowieczeństwa w kolejnym, jakże ważnym etapie jego życia. Pomaga dzieciom i młodzieży najskuteczniej rozpoznawać powołanie i wypracować własny program życiowy służący realizacji drogi życiowej⁴. Realizacja tego typu katechezy pozwala zwłaszcza dotrzeć do młodych przeżywających różne problemy i jednocześnie pozbawionych wsparcia najbliższych oraz sprzyja lepszemu skorzystaniu przez nich z poradnictwa duszpasterskiego i duszpasterskiego telefonu zaufania⁵.

Poprawne zorganizowanie katechizacji w szkole i udział katechizowanych są niezastąpionymi elementami przygotowania do życia w społeczeństwie. Zadanie to spoczywa przede wszystkim na rodzicach, katechetach, nauczycielach i duszpasterzach. Program katechizacji obejmuje poznawanie orędzia zbawienia,

wprowadzanie w życie chrześcijańskie oraz ukazanie kontaktu osobistego z Bogiem i we wspólnocie Kościoła. Przewiduje też wiele tematów dotyczących szacunku do siebie i do innych ludzi, miłości rodziców, Kościoła i Ojczyzny, czystości własnej i poszanowania cudzej, sakramentu małżeństwa, a także odpowiedzialności przed Bogiem. Wszystkie etapy katechezy poznane, zrozumiane, przyjęte i wprowadzane w życie – są fundamentem dla chrześcijańskiego życia i dobra całego społeczeństwa⁶.

1.3. Szkoła

Szkoła ma obowiązek nie tylko uczyć, ale także wychowywać. Wychowuje, gdy pomaga swym wychowankom, by dostrzegali i rozwijali to, co w nich szlachetne, ale również by coraz dojrzalej rozumieli samych siebie oraz sens własnego życia. Szkoła spełni swoje zadanie, jeśli poprowadzi wychowanków do wartości, które chronią ich rozwój w drodze do trwałego szczęścia. Zadaniem duszpasterzy, rodziców i dyrekcji szkół jest dopilnowanie, by były realizowane programy wychowujące do odpowiedzialnej miłości osobowej i społecznej. Szkoła powinna być miejscem różnorodnych zainteresowań uczniów: kółka sportowe, teatralne, charytatywne, które nie tyle uczą, ile wychowują do prawości i uczciwości, życzliwości dla ludzi i odpowiedzialności. Z inicjatywy szkoły

³ Por. Jan Paweł II, *List apostolski do Młodych Całego Świata z okazji Międzynarodowego Roku Młodzieży* 31.03.1985, nr 6-9; Jan Paweł II, *List do wszystkich kapłanów na Wielki Czwartek*, 26.03.1985, nr 5-6.

⁴ Por. Jan Paweł II, *List apostolski „Ojciec i nauczyciel młodzieży”*, 31.01.1988, nr 19.

⁵ Por. H. Krzyszczeczko, *Poradnictwo rodzinne. Teoria i praktyka rogeriańskiego kontaktu pomocnego*, Katowice 1998, s. 103-111, 147-164; P. Petryk, *Ku wspólnocie życia i miłości*, Lublin 1998, s. 315-316.

⁶ Por. *Przypatrzcie się powołaniu waszemu. Materiały do katechezy parafialnej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych*, red. J. Szpet, D. Bryl, Poznań 2004, s. 6.

powinno się organizować akcje charytatywne o znaczeniu społecznym, a uczniowie mają okazję doświadczyć satysfakcji w czynieniu dobra.

1.4. Grupy społeczno-religijne

Rodzice, duszpasterze, nauczyciele i inni powinni zadbać o zorganizowanie odpowiednich grup rówieśniczych w szkole, w parafii czy na osiedlu. Jest rzeczą konieczną, by w placówkach oświatowych istniało i pod odpowiednią opieką funkcjonowało np. harcerstwo oraz by w parafii były grupy oazowe, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, czy koła różańcowe dla młodzieży. Grupy rówieśnicze, bazując na chrześcijańskich wartościach, budują dobry fundament pod przyszłe małżeństwo i udaną rodzinę⁷. Wśród właściwości małej grupy wymienia się: ograniczoną liczbę członków (15-20 osób), współzależne cele i potrzeby osób; świadomość wśród członków grupy wzajemnych odniesień i współzależności od innych członków grupy; ciągłość i trwałość relacji międzyosobowych przynajmniej przez pewien okres czasu. Mała grupa cechuje się dzięki temu poczuciem przynależności, zasadą odrębności, wspólnymi wartościami i normami, wewnętrzną organizacją grupy oraz bezpośrednimi stosunkami między członkami⁸. Małe grupy zaspokajają zatem wśród swoich członków potrzebę wspólnoty i związaną ze wspólnotą potrzebę

miłości przyjacielskiej, które są tak ważne dla młodych oraz umożliwiają dostarczanie im zdrowej nauki wiary i moralności⁹.

2. Wolontariat szkołą życia społecznego

Wolontariat to pomoc bezinteresowna dla innych, a więc działalność jak najbardziej społeczna. Wszystkie cechy wolontariatu (tj. altruizm, oddanie się podejmowanym sprawom, wolna wola, zdobywanie nowych umiejętności, brak wynagrodzenia, dobra organizacja, poświęcenie dla innych) sprzyjają kształtowaniu się postaw prospołecznych i wpływają na rozwój działalności społecznej¹⁰. „Działalność ochotnicza przyczynia się do wypełnienia przestrzeni społecznej, rozciągającej się pomiędzy różnymi agendami należącymi do szeroko rozumianego państwa a światem prywatnych wzorów życia, i to zarówno w wymiarze prywatno-rodzinnym, jak i w wymiarze przedsięwzięć gospodarczych. (...) bez wątpienia wolontariat pełni w społeczeństwie rolę integracyjną, jest sposobem upodmiotowienia wielu jednostek i grup społecznych, uczy odpowiedzialności i pozwala ochotnikom zdobywać nowe sprawności, inspirować do nowych pomysłów w poszukiwaniu działań społecznie użytecznych, wzbogaca tkankę obywatelskiego zaangażowania”¹¹. Każdy wolontariusz jest podmiotem posługi charytatywnej Kościoła

⁷ Por. S. Łabendowicz, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa i życia w rodzinie wg aktualnych wskazań Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski i Rady ds. Rodziny*, ZFK (2005) nr 2, s. 46.

⁸ Por. J. Słomińska, *Mechanizmy i funkcje grup młodzieżowych*, Warszawa 1986, s. 5-35.

⁹ Por. J. Müller, *Pastoraltheologie: Ein Handbuch für Studium und Seelsorge*, Graz 1993, s. 93-94.

¹⁰ Por. W. Przygoda, *Apostolski wymiar wolontariatu charytatywnego w Polsce*, Lublin 2012, s. 10.

¹¹ Tamże, s. 56.

na wszystkich poziomach jego organizacji, a więc od grup parafialnych i dobroczynnych stowarzyszeń chrześcijańskich poczynając, poprzez charytatywne instytucje diecezjalne i organy Kościoła powszechnego oraz różne instytucje międzynarodowe. Współczesny wolontariat, ze względu na oferowane usługi, kulturę i wartości, jakie sobą przedstawia, jest jakby filarem dla społeczeństwa. W jego centrum stawia się człowieka, zwłaszcza najsłabszego i najbiedniejszego¹². Wolontariat jawi się nie tylko jako jeden z segmentów dojrzałej demokracji, ale także stanowi przejaw szeroko rozumianego patriotyzmu¹³.

3. Podstawy teologiczne i eklesjalne wolontariatu

Osadzenie posługi charytatywnej w tajemnicy samego Boga jest przesłanką dla prawidłowego rozumienia wolontariatu chrześcijańskiego. Miłość bliźniego czerpie swoją siłę z miłowania Boga, można nawet powiedzieć, że jak kochamy Boga, tak postępujemy wobec bliźnich. Istota posługi charytatywnej, która została zlecona Kościołowi przez jego Założyciela polega na miłości wobec bliźniego, na wzór miłości Boga do każdego człowieka. Jezus Chrystus ukazał, na czym ma polegać miłość. „Dopiero w kontekście Jezusowej miłości ofiarnej posuniętej aż do oddania życia za przyjaciół

i za nieprzyjaciół (...) można próbować uchwycić sens Jego nauczania na temat miłości bliźniego”¹⁴. Na temat właściwej postawy mówi Jezus w przypowieści o miłosiernym Samarytaninie (Łk 10,25-37), a polega ona na rozpoznaniu w drugim człowieku bliźniego oraz na staniu się bliźnim dla niego¹⁵. Świadectwo miłości Bożej do każdego człowieka to nie słowne deklaracje, ale czyny. Mówi o nich św. Paweł: „Jeden drugiego brzemiona noście i tak wypełnicie prawo Chrystusowe” (Ga 6,2).

Kościół pełni posługę charytatywną wobec potrzebujących pomocy poprzez współpracę z instytucjami opieki społecznej, stowarzyszeniami dobroczynnymi czy ludźmi dobrej woli. Wolontariat chrześcijański jest więc bezinteresowną pomocą innym. Dobrze jego istotę oddają słowa św. Pawła Apostoła wypowiedziane do Efezjan zgromadzonych w Milecie: „Więcej szczęścia jest w dawaniu aniżeli w braniu” (Dz 20,35). Prawdę wyrażoną przez św. Pawła potwierdza wielu wolontariuszy z wieloletnim stażem zaangażowania społecznego, którzy przyznają, że bezinteresowna służba drugiemu człowiekowi jest dla nich źródłem satysfakcji i osobistego szczęścia¹⁶. Również Jan Paweł II stwierdza, że „wolontariat przeżywany w jego prawdzie, jako bezinteresowne służeńie ludziom, zwłaszcza najbardziej potrzebującym i zapomnianym przez struktury opieki społecznej,

¹² Por. tamże, s. 11.

¹³ Por. S. Gawroński, *Ochotnicy miłości bliźniego. Przewodnik po wolontariacie*, Warszawa 1999, s. 26-27.

¹⁴ W. Przygoda, *Słowo Boże jako źródło działalności charytatywnej*, w: *Słowo Boże w Kościele*, red. R. Kuligowski, M. Jagodziński, D. Swend, Warszawa 2009, s. 152-153.

¹⁵ Por. W. Przygoda, *Apostolski...*, s. 69.

¹⁶ Por. M. Bocheńska-Seweryn, K. Klauzowa, *Motywy i formy pracy członków parafialnych zespołów charytatywnych*, RNC 5 (2001), s. 82-85.

należy określić jako ważny wyraz apostołstwa, w którym świeccy mężczyźni i kobiety pełnią rolę pierwszoplanową” (ChL 41). Natomiast Benedykt XVI wskazuje, że stanowi on, zwłaszcza dla ludzi młodych, „szkołę życia i uczy solidarności, gotowości do dawania nie tylko czegoś, ale siebie samych” (DCE 30). Kościół wyraża poparcie dla tej służby bliźniemu, dzięki której przyczynia się do nadania ludzkiego i chrześcijańskiego oblicza współczesnemu społeczeństwu¹⁷. Działalność wolontariuszy w Kościele powinna czerpać przykład z życia i nauki Jezusa, który „nie przyszedł, aby Mu służyło, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mk 10,45). Jezus głosił nadejście królestwa Bożego, w którym naczelną zasadą życia społecznego jest miłość¹⁸. Wynika stąd, że „zaangażowanie społeczne, a w tym również posługa wolontariuszy, otrzymują na gruncie chrześcijaństwa wysoką kwalifikację – stają się potencjalnym miejscem nastania królestwa Bożego. Gdzie, bowiem pojawia się wspomagające, wspierające, uzdrawiające zatroskanie o ubogich i słabych, tam królestwo Boże staje się rzeczywistością. Motywacją dla wolontariuszy chrześcijańskich powinno być prawo miłości, które w Bogu ma swoją podstawę i źródło”¹⁹.

4. Grupy wolontariatu w szkole i parafii

Przygotowanie dzieci i młodzieży do apostołatu społecznego polega na przekonaniu uczniów, że całe życie chrześcijańskie ma wymiar społeczny, który należy ukształtować na fundamencie wartości ewangelicznych. Tak więc również szkolne koła i grupy mogą stać się narzędziem formacji dzieci i młodzieży do życia społecznego. „Młodzi ludzie w okresie szkolnym wykazują dużą otwartość i ciekawość świata, mają potrzebę przebywania w grupie, podejmowania działań na rzecz innych. Wolontariat szkolny jest doskonałą formą kształtowania postaw altruistycznych i narzędziem edukacji obywatelskiej”²⁰. Członkowie różnych grup poznają Jezusową naukę o miłości i miłosierdziu chrześcijańskim, wyrabiają w sobie wrażliwość, kształtują dojrzałą osobowość oraz przezwyciężają lęk przed człowiekiem starym, chorym lub niepełnosprawnym. Wspólna praca i czynny udział w szkolnym kole Caritas czy grupie wolontariuszy wyzwalają w młodej osobie gotowość, odwagę i umiejętność wychodzenia ku człowiekowi, który znalazł się w potrzebie. W ten sposób przeżywany wolontariat jest jedną z form wyrażania wiary w Chrystusa i budowania Jego Kościoła²¹. Wolontariat

¹⁷ Por. Benedykt XVI, *Dobro i społeczeństwo nie mogą przetrwać bez wolontariatu. Przemówienie podczas spotkania z wolontariuszami*, Wiedeń 09.09.2007, OsRomPol 28 (2007) nr 10-11, s. 31.

¹⁸ Por. H. Pompey, P.S. Roß, *Kirche für andere. Handbuch für eine diakonische Praxis*, Mainz 1998, s. 129; W. Przygoda, *Apostołski...*, s. 70.

¹⁹ J. Danielou, *Trójca Święta i tajemnica egzystencji*, Kraków 1994 s. 45; zob. W. Przygoda, *Apostołski...*, s. 71.

²⁰ I. Marczyk, *Wolontariat szkolny – krok po kroku*, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Wolontariat-szkolny-krok-po-kroku-2087584.html>.

²¹ Por. J. Koral, *Szkolne Koła Caritas jako przykład wolontariatu młodzieży*, RNC 5 (2001), s. 117-129; W. Przygoda, *Wolontariat chrześcijański w życiu i działaniu Kościoła*, RNC 5 (2001), s. 46.

realizowany z mandatu Kościoła stawia ochotnikom, poza profesjonalizmem w działaniu, przede wszystkim wysokie wymagania etyczne i duchowe. Kodeks etyczny pracownika Caritas z 8 marca 2012 roku chociaż odnosi się do zawodowych pracowników organizacji Caritas, to pośrednio zobowiązuje również wolontariuszy do „troski o rozwój zawodowy, duchowy i religijny; tak, aby swoją postawą, motywacją i działaniami dawali świadectwo miłości Boga i bliźniego”²². Do podstawowych zasad i wartości wymienionych w kodeksie należą: sumienność, uprzejmość, obiektywizm, troska o rozwój zawodowy, odpowiedzialność, czystość intencji, dyskrecja, współpraca, formacja religijna i moralna²³.

5. Wychowawcza rola wolontariatu

Wolontariat wywiera pozytywny wpływ na budowanie więzi, szczególnie w społecznościach lokalnych²⁴. Jest również dobrym narzędziem edukacji obywatelskiej dla wszystkich grup wiekowych ochotników²⁵. Dzięki zaangażowaniu społecznemu młodzież łatwiej wchodzi w dorosłe życie, a spotkania z ludźmi starszymi uczą zachowań i sposobów rozwiązywania problemów. Wolontariat daje szansę rozwoju osobistego, wzmacnia ich samodzielność i kreatywność oraz pomaga w zdobywaniu

odpowiedzialności za siebie i za innych. Uczestnictwo obywateli w rozwiązywaniu problemów społecznych jest wyrazem ich wolności i służby dla dobra ojczyzny²⁶. Wolontariusze, organizując „różne imprezy kulturalne w społecznościach lokalnych, a szczególnie parafiach, mogą (...) przyczyniać się do odkrywania talentów i pobudzania twórczości zwłaszcza dzieci i młodzieży. Prowadzenie bibliotek parafialnych, ognisk muzycznych i warsztatów malarskich, następnie chórów, zespołów śpiewaczych i tanecznych, grup wokально-instrumentalnych, a także teatrzyków i kabaretów może podnieść poziom życia kulturalnego oraz patriotycznego zwłaszcza w społecznościach wiejskich. Poza niepodważalnym rozwojem talentów samych zaangażowanych, twórczość artystyczna może stać się wspaniałym darem dla ludzi chorych, niepełnosprawnych, emerytów i rencistów, a także pensjonariuszy domów opieki społecznej, zakładów wychowawczych, a nawet więźniów”²⁷. Oferowana przez wolontariuszy pomoc materialna lub wsparcie psychiczne jest dobrą okazją do nawiązania głębszej relacji z osobą potrzebującą. Dzięki pogłębionej duchowości chrześcijańskiej wolontariusz dostrzega w człowieku potrzebującym zarówno jego braki materialne, fizyczne jak i duchowe oraz udziela

²² *Kodeks etyczny pracownika Caritas*, oprac. Z. Sobolewski, M. Subocz, Warszawa 2012, s. 6.

²³ Por. tamże, s. 11-12.

²⁴ Por. W. Przygoda, *Apostolski...*, s. 53.

²⁵ Por. D. Pietrowski, *Wolontariat jako forma edukacji obywatelskiej*, w: *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim – wyzwanie dla środowisk akademickich*, red. A. Juros, Lublin 2002, s. 133-135.

²⁶ Por. J. Nowak, *Wolontariat – współczesna forma aktywności społecznej*, w: *Wokół polityki społecznej*, red. K. Głabicka, M. Grewiński, Warszawa 2008, s. 267-286.

²⁷ W. Przygoda, *Apostolski...*, s. 64.

pomocy lub wskazuje drogę rozwiązania różnych problemów²⁸. Wychowanie do wolontariatu inspirowanego duchem ewangelicznym powinno polegać przede wszystkim na rozwijaniu tego, co jest w człowieku dobre.

W działaniach wychowawczych Kościoła należy wychodzić naprzeciw zainteresowaniu sprawami pomocy, ukierunkować na Chrystusa i podejmować wszelkie działania służące rozmodleniu młodzieży.

<i>Ks. dr hab. Stanisław Łabendowicz – pracownik naukowy w Instytucie Teologii Pastoralnej i Katechetyki KUL.</i>

²⁸ Por. tamże, s. 75.